

תורה ומדינה הלכה למעשה- נספח לדינא דמלכותא דינא- חלות דין זה בממשלה נבחרת במדינת ישראל שלא ע"י נביא וסנהדרין

- ישנה תמימות דעים בדברי הפוסקים לכך שקיים דינא דמלכותא דינא אע"פ שאין מלך יחיד השולט בכל הממלכה, אלא ממשלה החברים בה מספר אנשים, כפי שנהוג בעידן המודרני, בכל המדינות המערביות. וכן בכל מקום בו שיטת הממשל הנוהגת הינה בשיטת "הפרדת הרשויות", הדואגת לכך שלא תוצר ריכוזיות יתר בידי שליט יחיד, שהביאה עימה במהלך ההיסטוריה חורבן גדול במקומות רבים. נראה שע"פ הסברא היסודית שהתקבלה להלכה ע"י הפוסקים, מובן הדבר. משום שיסוד דינא דמלכותא עומד ע"ג הלכות שותפים, שהרי אין הבדל מהותי בין שותפות של שנים לבין שותפות בין כמה מליונים של אנשים. ממילא במידה והשותפות הינה על בסיס של הסכמה על חוקים שמחוקק פרלמנט – הכנסת ומבצעת הממשלה, לא אמור להיות הבדל בין חקיקת חוקים זו, לבין חקיקת חוקים של מלך המולך בשלטון יחיד, שתוקף שניהם הינו מכח הסכמת העם.
- גם בעם ישראל שייך הדין של דינא דמלכותא, למרות שישנו ציווי מפורש בתורה של שום תשים עליך מלך. מובא בפוסקים שדרך המלך להתמנות הינה ע"י נביא וסנהדרין כמובא ברמב"ם. ע"כ היה ניתן לבא ולומר שכיוון שישנו ציווי מפורש בתורה למינוי מלך בישראל, כאשר אין לנו היכולת לעשות זאת, מפאת העובדה שאין בינינו נביאים, ואף סנהדרין של שבעים ואחת היושבת בלשכת הגזית לא קיימת לדאבון לבנו. ממילא בישראל לא ניתן לתת תוקף חילוני של מלך או שלטון המבוסס על דינא דמלכותא. אלא שמרן הרב קוק הוכיח מהחשמונאים שהיו ביניהם גם מלכים צדיקים שכאשר אין סנהדרין ונביא חוזר הכח השלטוני לידי העם בכללותו. ממילא הדרך השלטונית הנרצית ע"י העם יש לה תוקף שלטוני. למרות שלדעתו אין בשלטון ללא סנהדרין ונביא בכדי קיום מצוות התורה של שום תשים עליך מלך, מ"מ יש לו כח לכל הפחות של דינא דמלכותא דינא.
- ניתן אף לומר, אם מדקדקים בדברי הרב קוק, שמה שאנו צריכים לעיכובא, לצורך קיום מצוות התורה במינוי מלך, הינו רק ב"ד ולא דווקא סנהדרין של שבעים ואחת ונביא. ממילא מובא בפוסקים שניתן להחשיב את עצם השותפות בהצבעה של רוב חכמי ישראל היושבים בארץ ישראל, כהסכמה לקבלת התוצאות של הבחירות יהיו אשר יהיו. ממילא ניתן לומר שגם לשיטת הרב קוק ישנה הסכמה של ב"ד גם בימינו על שלטון הממשלה הנבחרת במדינת ישראל. ע"כ הממשלה בימינו, דין מלך יש לה, גם לשיטת הרב קוק, משום שמעמדה דומה למעמד החשמונאים בזמנם.
- הוסיף על דברי הרב קוק, הרב ישראלי באומרו שע"פ הוכחות רבות המובאות בתשובתו בנושא זה, הצורך במינוי מלך ע"י נביא וסנהדרין, הינו רק כאשר אין הסכמת העם למינוי המלך. אולם כאשר ישנה הסכמת העם לשלטון מסוים, בין אם הינו מלך, ובין אם הינו ע"י ממשלה שחברים בה מספר אנשים, מקבלת צורת השלטון הזה דין מלך לכל דבר, ולא רק שואבת את כוחה מדינא דמלכותא בלבד. ממילא לשיטה זו ע"י הבחירות המתקיימות מדי כמה שנים, מקיימים אנו מצוות שום תשים עליך מלך.
- הרב גורן מונה שני הבדלים מהותיים בין דין מלך ישראל לבין דינא דמלכותא דינא: הבדל ראשון הינו במצוות מיוחדות המונהגות רק במלך ישראל. כגון: קריאת התורה במעמד הקהל, וספר תורה שצריך המלך לקרוא בו כל ימי חייו וכדומה. הבדל שני הינו בגינוני הכבוד הראויים למלך ישראל אשר בדינא דמלכותא אינם מחויבים, אלא אם כך מורים חוקי המלך. ע"פ מה שנאמר לעיל נמצאנו למדים שלמרות שלא ניתן לומר שחלים על הממשלה בכללה, ואף לא על ראש הממשלה מצוות פרטיות של מלך ישראל, כגון קריאת התורה במעמד הקהל. שלגבי עניינים אלו נראה שאכן צריך מלך יחיד שכל כל השלטון בידו ואין ביזור שלטוני של הפרדת רשויות. משום שמצוות אלו מוטלות על אדם מיוחד שאמור לקיימם והרי בצורת השלטון הנהוגה כיום, אין אדם אחד שכל סמכויות השלטון נמצאות בידיו. מ"מ נראה לומר שגינוני הכבוד ראויים להיות מונהגים כלפי מנהיגי מדינת ישראל הכוללים את הבכירים ביותר. דהיינו נשיא המדינה, ראש הממשלה, וכל חברי ממשלתו. גינונים אלו כמובן צריכים להיות מתוקצבים מקופת המדינה במידה מבוקרת. שהרי ישנם צרכים תקציביים חיוניים למדינה החשובים יותר מגינוני כבוד. אך ראוי שיהיו גינונים כל שהן, כגון: רכבי שרד, דירות שרד וכדומה, ע"פ יכולות התקציב של מדינת ישראל. זאת ועוד נראה גם שישנו חיוב על אדם הרואה את אחד השרים וכ"ש ראש הממשלה ונשיא המדינה, לעמוד בפניו. ואף ניתן לומר עליהם את דברי הגמ' שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול.
- מעבר להשלכות ההלכתיות, בין דין המלך לבין כח שלטוני של דינא דמלכותא, המנויות לעיל, נראה שישנו הבדל גדול מבחינת היחס לחוקי מדינת ישראל. כאשר במידה וישנו רק כח של דינא דמלכותא, שכל תוקפו הינו מכח חיובי ממונות שישנם בין שותפים, ממילא מקבל החוק תוקף ממוני בלבד. לעומת זאת אם יש לחוקי המדינה תוקף של קיום מצות מלך בישראל, מקבלים החוקים תוקף קדושתו היוצא מגדר דיני ממונות בעלמא. ממילא

ע"פ דברינו, מובן היחס הקדושתו לחוקי מדינת ישראל, לא רק במישור האמוני של היותה יסוד כסא ה' בעולם, אלא גם במישור ההלכתי, של קבלת חוקי מלכות ישראל.

- ישנה אמירה ידועה ע"י חוגים מסוימים, שלא יתכן ערך קדושתו של מלכות ע"י ממשלת ישראל, משום היות רוב מוחלט של חבריה אינם שומרי תורה ומצוות, וחלקם אף אפיקורסים גמורים. נראה שדעה זו נשללת מיסודה ע"פ ההוכחות הרבות המובאות בדברי הרב ישראל הנ"ל. בכללם ההוכחה מכך שאלו הנביא נהג כבוד מלכות באחאב, שכידוע לא היה מגדולי הדור בלשון המעטה, גינוני כבוד, שכפי שהבאנו לעיל שייכים רק במלך ישראל ולא מכח דינא דמלכותא. עוד יכולים אנו ללמוד מהתנהלותו של אליהו ביחס לאחאב, שאכן מותר לבקר את המלכות, אף ביקורת נוקבת במידה והינה עינינית ואעפ"כ צריך לנהוג במלכות ישראל כבוד, אף אם אין מלך ישראל שומר תורה ומצוות.

- עוד אנו רואים מדברי הפוסקים הנ"ל עד כמה גדול כוחו של הציבור. שאע"פ שבחר שלטון שאינו הולך ע"פ דרך התורה והמצוות, מ"מ מקבל השלטון תוקף של דין מלך, השווה ערך לתוקף מלך המתקבל ע"י סנהדרין ונביא. בנוסף לכך מלשוננו של הרב קוק רואים שהשלטון הנהוג בזמנינו, המונהג ע"י בחירות המשקפות את רצון העם ודעתו מי הראוי שיעמוד בראשו, בחסרונם של סנהדרין ונביא הוא השלטון הרצוי והראוי עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן